

לימוד יומי באמונה

נצח ישראל

ניסן-סיון שנה שלישית
בשילוב מהדורת 'המהר"ל המבואר קול חי'

תלמידי ישיבת מרכז הרב

יוצא לאור על ידי ארגון בשביל הנשמה
ללמוד-להעמיק-להתחבר
בשיתוף:

מערכת: דוד גלילי, הרב יהושע וייסינגר, משה שטרנברג.

כתובה: הרבנים - אריאל אליהו, אוריאל אבינר, אברהם בורשטיין, שילה בן-אבו, מרדכי ברקוביץ, אביעד גולדמן, דודי גרינפלד, עומר דוידוביץ, אליעד זפרן, איתי טוכפלד, אלחנן כהן, ליאור לביא, ש"י לוי, יהונתן לנגה, לירן עוקשי, אפרים צימרמן, מנשה צימרמן, חיים קטן, ירון נתן קלינמן, יחזקאל קרנץ, יאיר רוזנבלום.

פירוש 'המהר"ל המבואר קול חי': הרב אביגדור שילה.

ביקורת: הרב יהו"ן גרופמן, הרב אבינועם זומר, הרב מיכאל לוצקי.

עורך ראשי: עזריאל שפנגוטל.

סדר ועימוד: עמירם קדוש 054-8408676.

עיצוב כריכה: צוריאל גביוון 052-4435256. יסכה אהרוני 058-7797065.

עריכת לשון: אלעד ברנד 052-4895436.

קטעי המהר"ל, הניקוד והפירוש המילולי: מתוך מהדורת 'המהר"ל המבואר קול חי'.

© כל הזכויות שמורות לאור עיצון ספרי איכות תורניים' טלפון 08-8502822.

הוספות במהדורה זו סומנו בסוגריים מרובעים.

תודה לרב יצחק שילת ולרב אלישע אבינר על הליווי והיעוץ.

תודה למסייעים במלאכת הקודש - תומר אילו, דוד אורליאן, מיכאל ברגשטיין, יעקב ברין, נחמה גוטמן, שלומי הירשפלד, עומרי כוכבי, יוחנן לובין, דוד מלכיאל, איתי מרקוביץ, אריאל פישר, צבי יהודה עופרי, אלירן פרארי, עומר פרארי, יהודה פרנקו, רבקה קרנץ, ניר שאול, ידידיה שניזופי, מרדכי שניזופי, יהודה שרעבי ולכל השותפים במלאכה.

החוברת יוצאת בשיתוף פעולה עם אתרי האינטרנט 'ישיבה' ו'מכון מאיר' וישיבת רעותא.

הלימוד מוקדש לעילוי נשמת ההרוגים בפגיגוע במרכז הרב.

© כל הזכויות שמורות ל'בשביל הנשמה' (ע.ר.). מותר להעתיק ולצלם לצרכי לימוד פרטי בלבד.

משיבים את האמונה אל הלב

כולנו מצטרפים ללימוד יומי באמונה

כדי להקיף

מסע שורשים מעמיק בספרי היסוד של גדולי הדורות

כדי לדעת

לימוד קבוע, שיטתי ומגוון שבסופו תדע את עיקרי האמונה של עם ישראל

כדי להתחבר

לבורא עולם

מה המטרה? להקיף ספרי ראשונים ואחרונים העוסקים בנושאי אמונה ולבנות בתוכנו עולם אמוני עשיר ומסודר.

מתי מסיימים? המחזור הראשון יימשך עד לסוף שנת תשע"ו.

כמה זמן לומדים? מספר דקות מדי יום.

איך לומדים? < מהבסיס: חומרי הלימוד יופצו בחוברות ובמייל.

< להבין: ביאורים להרחבה ולהעמקה.

< יחד: שיעורי אמונה בפריסה ארצית.

תוכנית השנה הרביעית

תשרי-כסלו: הרב קוק

טבת-אדר: אגרות הרמב"ם

ניסן-סיון: גבורות ה' למהר"ל

תמוז-אב: אמונות ודעות

אלול-תשרי: אחרוני דורנו

תוכנית השנה השלישית

תשרי-טבת: מסילת ישרים

שבט-אדר: פרקי אמונה במושנה תורה

ניסן-סיון: נצח ישראל למהר"ל

תמוז-אלול: ספר העיקרים

לצפייה בלימוד באינטרנט או לקבלת הלימוד במייל

היכנסו עכשיו לאתר ישיבה או מכון מאיר:

www.yeshiva.org.il

www.meirtv.co.il

לעילוי נשמת

רב קהילה ומחנך, דואג לצרכי הפרט והציבור
אוהב ארץ ישראל, זוכה לעלות אליה בסוף ימיו

הרב **משה צבי** ז"ל

ב"ר **דוב בער** ז"ל

נלב"ע י"ב בחשוון תשמ"ח

ת.נ.צ.ב.ה.

נצח ישראל

בחוברת זו ליקטנו מספר פרקי יסוד מתוך ספר נפלא זה:

7.....	הקדמה
	היחס בין גאולת מצרים לגאולה שלעתיד לבוא
13.....	פרק א
	הגלות אינה טבעית לעם ישראל והגאולה שלעתיד לבוא היא כורח המציאות
25.....	פרק ב
	כיצד ייתכן שמאבות האומה הקדושים והטהורים יצאו בנים, אשר חוטאים שוב ושוב
43.....	פרק ג
	הסיבה והמניע לכך שעם ישראל נכשל דווקא בחטא העבודה הזרה במשך שנים רבות
65.....	פרק ד
	הסיבות לחורבנם של בית ראשון ובית שני
83.....	פרק י
	החיבור בין הקב"ה לעם ישראל בזמן הגלות
111.....	פרק יא
	הוכחת נצחיות עם ישראל וההבנה שאין כל אפשרות להחליפם באומה אחרת
161.....	פרק כז
	היחס בין שלושת חלקי הזמן של העולם הזה: שנות תוהו, שנות תורה ושנות משיח
171.....	פרק לב
	הסיבה לכך שהמשיח יהיה דווקא מצאצאיהם של מואב ושל עמון
187.....	פרק לה
	הסיבה לקשיים רוחניים וכלכליים לפני בוא המשיח
201.....	פרק לו
	מהותם ותפקידם של חבלי משיח
213.....	פרק נ
	מעלת ארץ ישראל לעתיד לבוא

אחד מגדולי ישראל שנקשרו לדמותו עשיית אותות ומופתים הוא מורנו הרב יהודה ליווא, המהר"ל מפראג. דבר זה מעיד על הערצה גדולה שרחשו המוני בית ישראל לגאון עולם זה. המהר"ל חי לפני כ-450 שנה בפראג אשר בצ'כיה, והיה פוסק גדול ומנהיג יהודי פולין. עיקר חידושו הוא בכתבת סדרת ספרים העוסקים ביסודות אמונת ישראל ותורתו. בספרים אלו הוא מציב שיטה שלמה חובקת עולם בסוגיות רבות, כמו היחס בין ישראל לאומות, בין תורה למדע, בין טבע לנס ועוד. המהר"ל היה איש חינוך ומנהיג אשר לא חשש להביע את דעתו על עוולות ושגיאות שונות בחברה שבה חי. הבסיס לשיטתו הוא דברי חז"ל, שאותם הוא מברר לעומק ודולה פנינים ואוצרות חוכמה מדבריהם המאירים.

המהר"ל חי בתקופה הקשה שלאחר גירוש ספרד והשבר הגדול של מאות אלפי הגולים הסחופים והדוויים אשר הסתובבו בקהילות אירופה. זו הייתה עיצומה של הגלות הנוראה, והשאלות על משמעותם של ייסורי הגלות עלו בכל התוקף. בנושא זה של גלות וגאולה הוא חיבר את הספר שלפנינו, 'נצח ישראל'. ספר זה מחולק לשני חלקים.

החלק הראשון עוסק בגלות. מדוע עם ישראל חוטא שוב ושוב ונאלץ לצאת לגלות. חידושו הגדול הוא שהגלות היא ירידה גדולה שתפקידה להכשיר את עם ישראל ואת העולם כולו לעליה העצומה שצריכה לבוא בעקבותיה. המהר"ל אף עוסק רבות בקשר הנצחי והקיומי שבין הקב"ה לבין עם ישראל, ובחוסר האפשרות להינתקות קשר זה. זאת בניגוד לתיאולוגיה הנוצרית הסוברת שהמהלך האלוהי של בחירת עם ישראל כשל, והקב"ה 'החליף' את ישראל בנוצרים.

בתקופה זו גם החלה התעוררות משיחית גדולה בתוככי שלומי אמוני ישראל, ובעיקר בקרב מקובלי צפת. גם המהר"ל עסק בכך והקדיש את החלק השני של ספרו לגאולה העתידה. בחלק זה הוא עוסק במועד בוא הגאולה, דמות המשיח ותפקידו ותמונת העולם לאחר בואו של המשיח. המהר"ל פורס לנגד עינינו את כל אותו עתיד מזהיר ומברר מה תביא הגאולה לעולם כולו.

ספר זה רלוונטי במיוחד בדורנו, דור המעבר מגלות לגאולה. הוא נותן לנו כלים כיצד להתבונן על הגאולה הצומחת מתוך ייסורי הגלות, מבט שמתוכו נוכל לגשת לתפקיד המיוחד של דורנו בהצמחת קרנו של המשיח.

יהי רצון שהלימוד יביא להבנה עמוקה יותר בסוגיות יסוד אלו ויעורר את הסקרנות והרצון להמשיך וללמוד את משנתו העמוקה של גאון עולם זה, המהר"ל מפראג, ולהיחשף לעומק הנפלא הטמון בדברי התורה ובמאמרי חז"ל.

הקדמה

בתוככי הגלות הקודרת מלווים את ישראל דברי הנביאים על הגאולה העתידה ועל הניסים והנפלאות שיתרחשו במהלכה. נסי נסים מופלאים יתרחשו עד אשר יאפילו בעוצמתם על ניסי יציאת מצרים, שאותם מרבים לספר. למרות זאת, מוסרים לנו חכמים שתמיד בשבח את הקב"ה על ניסיו הגדולים שביציאת מצרים, אף על פי שהם יחווירו לעומת הגאולה העתידה. מדוע חשוב להזכיר שוב ושוב את הניסים הללו גם בשלב שבו עם ישראל יגאל גאולה שלמה? המהר"ל מותח קו ישיר של צמיחה והתפתחות בין שתי הגאולות. גאולת מצרים, הגאולה בה נולדנו, והגאולה העתידה, בה נגיע לשלמות העליונה.

הספר 'נצח ישראל' עוסק בגלות ובגאולה ויציאת מצרים מהווה את הבסיס להם. לידת האומה היא השורש לירידה כמו גם הבסיס לעליה הגדולה שתהיה בסוף התהליך הארוך.

ביאורים

ויכוח מעניין יש בין חכמים לבן זומא. התורה מצווה שלא לאכול חמץ בכל שבעת ימי הפסח ומנמקת זאת באומרה "למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך" (דברים טז ג). מה התורה רצתה ללמדנו בהוספת המילים 'כל ימי חייך'? בן זומא אומר שפירוש הדברים הוא שהתורה ציוותה שזכור את יציאת מצרים גם ביום וגם בלילה. המשמעות ההלכתית לדבריו היא לומר בפרשיות קריאת שמע, שאנו אומרים לפני תפילת ערבית, את פרשת יציאת מצרים, למרות שלילה הוא לא זמן יציאת. הסיבה לכך היא שפרשה זו מזכירה את יציאת מצרים, ויש מצווה, מפסוק זה, להזכיר את יציאת מצרים גם בלילות.

לעומת בן זומא סוברים חכמים שהפסוק אינו בא ללמד על כך שצריך לומר יציאת מצרים בלילה אלא שיש להזכיר את ניסי יציאת מצרים לא רק במצב הנוכחי של הימשכות הגלות אלא גם בגאולה העתידה. 'כל ימי חייך' לפי הסברם אינו מתייחס לחייו של האדם המחולקים ליום ולילה, אלא מתייחסים לחיי האומה ואלה כוללים גלות וגאולה.

בן זומא חולק על חכמים. לפי שיטתו, הניסים של הגאולה יהיו כה גדולים עד שניסי העבר יתגמדו לעומתם ולא יחשבו. כראיה לשיטתו הוא מביא פסוק מפורש בירמיה האומר שיבואו ימים שבהם השבח לקב"ה לא יהיה כמו בימינו, בהם אנו עוסקים בעיקר בהוצאת ישראל ממצרים וגאולתם מידי האימפריה המצרית העצומה, אלא השבחים יעסקו בניסים ובנפלאות שה' עשה כשהוא גאל את ישראל מהגלות הארוכה שבה סבל רבות.

חכמים מבארים שהפסוק אינו בא ללמד שכלל לא יזכירו את ניסי יציאת מצרים אלא שהם יהיו טפלים לניסי הגאולה העתידה. גם חכמים מודים שהניסים הגדולים במצרים יהיו כאין וכאפס לעומת הניסים שה' יחולל בגאולת ישראל העתידה. לטענתם, למרות נסי הגאולה עדיין יזכירו את ניסי העבר.

לפי שיטת חכמים הדבר תמוה. מה הטעם להזכיר לאחר בוא הגאולה השלמה את ניסי גאולת מצרים, והרי ניסי הגאולה יהיו גדולים מהם, ויזכירו לאין ערוך את כוחו וגודלתו של הבורא יתברך? על שאלה זו יענה המהר"ל בהמשך דבריו.

לעילוי נשמת מרת מרי בת מסודי בן הרוש ע"ה

הקדמה

נושא ההקדמה: גאולת העתיד יונקת מיציאת מצרים

הנה ימים באים, ולא יאמר חי ה' אשר העלה את ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה, ומכל הארצות אשר הדחתים שמה (ירמיה כג, ט-ז). בפרק קמא דברכות (יב, ב): אמר להם בן זומא לחכמים: וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח, והלא פתיב הנה ימים באים 'וגו'? אמרו לו: לא שתעקר יציאת מצרים, אלא שתתהא שעבוד גליות עקר ויציאת מצרים טפל לה. כיוצא בו (בראשית לה, ט): לא יקרא שמך יעקב כי אם ישראל יהיה שמך, לא שיעקר שם יעקב ממקומו, אלא שיהיה שם ישראל עקר ויעקב טפל. וכן הוא אומר (ישעיה מג, יח): אל תזכרו ראשונות וקדמוניות אל תתבננו. אל תזכרו ראשונות, זו שעבוד גליות, קדמוניות אל תתבננו, זו יציאת מצרים. הנני עשה חדשה עתה תצמח (שם שם ט), תני רב יוסף זו מלחמת גוג ומגוג. משל למה הדבר דומה? לאדם שהיה מהלך בדרך, ופגע בו זאב ונצול ממנו, והיה מהלך ומספר מעשה זאב. פגע בו ארי ונצול ממנו, היה הולך ומספר מעשה ארי. פגע בו נחש ונצול ממנו, שכח מעשה שניהם, והיה מהלך ומספר מעשה נחש. כך ישראל, צרות אחרונות משפחות הראשונות, עד כאן.

ירמיהו הנביא מנבא: הנה ימים באים, ולא יאמר חי ה' אשר העלה את ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה, ומכל הארצות אשר הדחתים שמה. בפרק ראשון של מסכת ברכות נחלקו רבי אלעזר בן עזריה וחכמים בדרשת המילה כל בפסוק: למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך. לדעת רבי אלעזר בן עזריה המילה כל באה לרבות, שגם בלילות יש מצווה להזכיר את יציאת מצרים. ואילו לדעת חכמים, המילה כל באה לרבות, שגם בימות המשיח יזכירו את יציאת מצרים. אמר להם בן זומא לחכמים, האם יזכירו את יציאת מצרים בימות המשיח, והרי ירמיהו מנבא, שבעתיד לא יזכירו את יציאת מצרים אלא את הגאולה האחרונה? אמרו לו חכמים, אין הכוונה שלא יזכירו כלל את יציאת מצרים בעתיד, אלא שיעיקר ההזכרה תהיה על הגאולה האחרונה, והזכרת יציאת מצרים תהיה טפלה לה. כמו שאמר הקב"ה ליעקב: לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל, ואין הכוונה שם שכלל לא יקרא עוד בשם יעקב, אלא שהשם ישראל יהיה עיקר והשם יעקב טפל לו. חכמים מוכיחים שיטתם מפסוק נוסף. בישעיהו נאמר: אל תזכרו ראשונות וקדמוניות אל תתבננו. אל תזכרו ראשונות זה שעבוד גליות, קדמוניות אל תתבננו, זו יציאת מצרים. הנני עושה חדשה עתה תצמח. אמר רב יוסף, זו מלחמת גוג ומגוג. משל למה הדבר דומה? לאדם שהיה הולך בדרך ופגע בו זאב וניצל ממנו, והיה הולך ומספר הצלתו מהזאב. פגע בו ארי וניצל ממנו, היה הולך ומספר הצלתו מהארי. פגע בו נחש וניצל ממנו, שכח מעשה הזאב והארי, והיה הולך ומספר הצלתו מהנחש. כך ישראל, צרות אחרונות משפחות צרות ראשונות.

ביאורים

לכל דבר בעולם משהו שיצר אותו. משהו שגרם לכך שהוא יתקיים. או במילים אחרות יש בורא ויש נברא. ובלשון המהר"ל, יש סיבה, שהיא כמו הבורא, הדבר שגורם למציאות אחרת להתהוות, ויש מסובב שהוא כמו הנברא, המציאות שהתהוותה. אך יש להבדיל בין שני סוגי סיבות, בין שני סוגי יוצרים ובוראים:

הסוג הראשון הוא בורא שלאחר שיצר את בריאתו חייב להמשיך ולהיות קשור אליה כדי שתתקיים. למשל, ילד שמרכיב מגדל קוביות רעוע שעומד ליפול והוא חייב להמשיך ולהחזיק בו כדי שהוא יעמוד על כנו. אם הילד יעזוב לרגע את המגדל - הוא יתמוטט. הילד הוא הסיבה לקיומו של המגדל. המהר"ל מכנה סוג קשר זה 'סיבה באמת'. סיבה שהיא גורם מהותי לקיומה של היצירה שלפנינו. המהר"ל מזכיר שתי דוגמאות נוספות: קיום הבית תלוי בקיומה של הקרקע שמתחתיו. אם נסלק את הקרקע - הבית יתמוטט. כמו כן, ביחס לקיומו של כל אחד מאינתנו. הדבר שגורם לנו להמשיך לחיות הוא הקשר עם הבורא. אם חלילה הקשר הזה יעלם - לא נמשיך לחיות. אם כך אפוא, ה' יתברך הוא הסיבה המתמדת להמשך קיומנו.

הסוג השני הוא בורא שלאחר שיצר את יצירתו, איננו זקוק להיות בסביבה יותר כדי שהיא תתקיים. למשל, האב הוא ה"בורא" של הבן. בזכותו הבן קיים, אך גם לאחר הסתלקותו של האב, הבן ימשיך לחיות. חייו אינם תלויים בחיי האב. המהר"ל קורא לסוג קשר זה 'סיבה שאינה באמת'. דהיינו שהסיבה שגרמה לקיום הבן איננה סיבה מהותית לקיומו. האב רק תרם את חומר הגלם שממנו נברא הבן, אך מציאות הבן אינה תלויה באב. כך גם הבנאי שבנה את הבית רק סידר את העצים אחד על השני כך שיווצר בית, אך לאחר הסיידור שלו הבית עומד בפני עצמו ולא זקוק עוד לבנאי.

המהר"ל מקדים לבאר את מושגי היסוד הללו כדי לברר מהי יציאת מצרים ביחס לגאולה העתידה. האם היא הסיבה מהסוג הראשון, שבלעדיה לא יכלה להתרחש הגאולה העתידה, או שמא היא סיבה מהסוג השני, שגם בלעדיה הגאולה השלמה יכולה להתרחש.

הרחבות

• הקב"ה - סיבת המציאות

השם יתברך, אֲשֶׁר הוא סֶבֶת הַכֹּל, וְאִין סֶבֶה זֹלְתוֹ. הסיבה העצמית היחידה למציאות העולם כולו היא רצון הקב"ה, ולכן ללא רצונו תבטל המציאות. רבי שניאור זלמן מלאדי (בעל התניא) מרחיב ואומר שהדיבור האלוהי, שעל ידו נברא העולם, הוא שממשיך ומקיים אותו: "כי דברך שאמרת "יהי רקיע בתוך המים" וגו' תיבות ואותיות אלו הן נצבות ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים... כי אילו היו האותיות מסתלקות כרגע חס ושלום וחוזרות למקורן היו כל השמים אין ואפס ממש והיו כלא היו כלל" [תניא, שער היחוד והאמונה א]. מתוך הבנה זו מסביר בעל התניא את עניין הניסים ושינוי הטבע. בשונה מייצירה אנושית שמתקיימת בנפרד מיוצרה ולכן היא אינו יכול לשנותה, הרצון האלוהי הטמון בבריאה מהווה את המציאות ומקיים אותה. לפיכך כאשר רצונו של הבורא לשנות את הטבע - מתבטלים חוקי הטבע הקודמים ונוצרים חוקים חדשים בהתאם לרצונו [שם ב]. לנס ולטבע מקור אחד - הרצון האלוהי, ויחדיו הם מגלים אותו ופועלים להגשמתו, כך יובנו גם דבריו של הרב צבי יהודה קוק: "הנס מגלה את האמת של הטבע. המחשבה שהטבע הוא אמת מוחלטת הינה מוטעית. תפיסה שטחית זו היא קרובה לעבודה זרה. אין סתירה בין נס לטבע. הכל השתלשלות אחת של מעשה ה' התמים" [שיחות הרב צבי יהודה, שמות, עמ' 166-167].

במה יִשְׁכַּל סֶבֶה רְאוּי שְׁתַּמְצָא עִם הַמְּסֻבָּב, וְאִם לֹא פֶן לֹא הִיָּה סֶבֶה בְּאַמְתָּ. וְאִם אֶתָּה רוֹאָה סֶבֶה וְהוּא אִינוּ נִמְצָא עִם הַמְּסֻבָּב, אִינָה סֶבֶה בְּאַמְתָּ. הַמְּשָׁל, כְּאֲשֶׁר אֶתָּה רוֹאָה שֶׁהַבּוֹנֵה, הוּא הַנֶּגֶר, וְהוּא סֶבֶה אֶל הַבֵּית, וְהוּא מֵת וְהַבֵּית נִשְׁאָר, אוֹ אִם אֶתָּה רוֹאָה הָאֵב, שֶׁהוּא סֶבֶה אֶל הַבֵּן, וְהָאֵב מֵת וְהַבֵּן נִשְׁאָר, אִין עֲלִיךְ לֹאמֹר שֶׁהַבְּנָאִי הוּא סֶבֶה גְמוּרָה לַבֵּית, אוֹ הָאֵב סֶבֶה גְמוּרָה אֶל הַבֵּן. אֵל תֹּאמֹר כֶּן, שֶׁהַסֶּבֶה הוּא שְׁצָרִיךְ שִׁיהִיָּה נִשְׁאָר עִם הַמְּסֻבָּב. שְׂאִם הוּא סֶבֶה אֶלִיו לְהִיּוֹת נִמְצָא, גַּם הוּא צָרִיךְ לְקִיּוּמוֹ. וְכִאֲשֶׁר נִשְׁאָר הַבֵּית עוֹמֵד, אַחַר שְׁמֵת הַבְּנָאִי, זֶהוּ בְּשִׁבְיֵל שְׁלֹא הִיָּה הַבְּנָאִי סֶבֶה לְעֵמִידַת הַבֵּית וְלְקִיּוּם שְׁלֹו. כִּי לֹא הִיָּה הַבְּנָאִי סֶבֶה רַק אֶל הַתְּקַרְבוֹת הָעֲצִים זֶה לָזֶה, וְלִהְיִיחַ זֶה עַל זֶה, וְכִאֲשֶׁר אִין הַסֶּבֶה, לֹא יִמְצָא הַתְּקַרְבוֹת הָעֲצִים. אֲבָל קִיּוּם הַבֵּית הוּא לְעֵצְמוֹ, כִּי הָאָרֶץ הוּא נוֹשֵׂא אֶלִיו, אִם כֵּן, הַסּוֹבֵב לְעֵמִידַת הַבֵּית הוּא הָאָרֶץ, וּבִדְאִי זֹאת הַסֶּבֶה הִיא נִשְׁאָרַת עִם הַמְּסֻבָּב, וְלֹא יִתְכַן הַסֶּרֶת הַסֶּבֶה הַזֹּאת וְיִשְׁאָר הַמְּסֻבָּב. וְכֵן אִין הָאֵב סֶבֶה אֶל הַבֵּן, אֲבָל הָאֵב סֶבֶה אֶל זְרִיעַת הָזָרַע, וְזֹאת הַסֶּבֶה נִשְׁאָרַת, כִּי אִם אִין הָאֵב, אִין פֶּאן זְרִיעַת זָרַע. אֲבָל הַסֶּבֶה הַמְּקִיָּם הַבֵּן הוּא הַטֶּבַע, שֶׁנֶּתַן הַשֵּׁם יִתְבַּרַךְ אֶלִיו. כִּי אִיךְ יִתְכַן שִׁיתֵן הַסֶּבֶה יוֹתֵר מִמָּה שֶׁנִּמְצָא בְּעֵצְמוֹ בּוֹ, וְאִם הִיָּה הָאֵב סֶבֶה לְקִיּוּם הַבֵּן, אִם כֵּן תִּמְצָא שֶׁהָאֵב יִתֵּן לְבֵן יוֹתֵר מִמָּה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, כִּי יִתֵּן קִיּוּם לְבֵן אֶף אַחַר שְׁמֵת הָאֵב בְּעֵצְמוֹ, וְלִבְנוֹ יֵשׁ לוֹ חַיּוֹת אַחַר מִיתַת הָאֵב, וְדָבָר זֶה אִי אֶפְשָׁר, שִׁיתֵן דְּבָר מַה שְׁלֹא נִמְצָא בּוֹ. אֲבָל סֶבֶת קִיּוּמוֹ מִסֶּבֶה אַחֲרַת, הוּא הַשֵּׁם יִתְבַּרַךְ, אֲשֶׁר הוּא סֶבֶת הַכֹּל, וְאִין סֶבֶה זֹלְתוֹ.

[רק - אלא. הַסּוֹבֵב - הַסִּיבָה.]

לרפואת מנחם מנדל בן חנה רות הי"ו

